

Sisäministeriö

kirjaamo.sm@gov.fi

maahanmuutto-osasto.sm@gov.fi

VN/24628/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi ulkomaalaislain sekä kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/24628/2023

Johdanto lausuntopyyntöön

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ulkomaalaislakia sekä kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain 2 §:ää.

Pelastakaa Lasten lausunto ulkomaalaislain ja sekä kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Pelastakaa Lapset kiittää mahdollisuudesta saada lausua luonnokseen hallituksen esitykseksi ulkomaalaislain sekä kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä annetun lain muuttamisesta.

Tavallista lyhyempi lausuntoaika vaikeuttaa esityksen vaikutusten yksityiskohtaisempaa arviointia.

Lausuttavaa ehdotuksiin ja niiden vaikutuksiin

1. Säännösten kiertäminen

YK:n lapsen oikeuksien sopimus (yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991¹) velvoittaa Suomea lain tasoisesti. Sopimuksen artikla numero 3 velvoittaa ottamaan lasta koskevissa päätöksissä ensisijaisesti huomioon lapsen edun. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen artiklat 9 ja 10 velvoittavat sopimusvaltioita varmistamaan, että lapsi voi lähtökohtaisesti elää vanhempiensa kanssa sekä huolehtimaan siitä, että lapsen ja vanhempien joutuessa eri valtioihin, hakemus perheenyhdistämiseksi on käsiteltävä viipymättä ja myönteisesti. Artiklan numero 22 mukaan valtion tulee suojella pakolaislapsia ja huolehtia kaikista YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisten oikeuksien toteutumisesta myös heidän kohdallaan.

¹ [YK:n lapsen oikeuksien sopimus](#)

Sopimusvaltioiden päätöksentekoa ohjaavat lisäksi YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti numero 6 (2005) ”Ilman huoltajaa olevien ja perheestään eroon joutuneiden lasten kohtelu kotimaansa ulkopuolella”² sekä yleiskommentti numero 23 (2017) lasten ihmisoikeuksiin kansainvälisen siirtolaisuuden yhteydessä liittyvistä valtioiden velvollisuuksista lähtö-, kauttakulku-, kohde- ja paluumaissa³. Yleiskommentit ovat työkalu, joita sopimusvaltioiden tulee hyödyntää lainsäädäntötyössä.

Säännösten kiertämistä koskevan lainsäädännön ja siitä johdettujen käytänteiden selkeyttäminen on tavoitteena sinänsä hyvä ja kannatettava. Pelastakaa Lasten näkemyksen mukaan lapsen oikeuksien ja edun ensisijaisuutta on esityksessä kuitenkin tulkittu yksittäisen lapsen näkökulmasta erittäin ongelmallisella tavalla.

Pelastakaa Lapset toteaa, että esitykseen sisältyvä arvio lapsivaikutuksista on sekä puutteellinen että näkökulmaltaan vinoutunut. Hallitus on ohjelmassaan sitoutunut kiinnittämään huomiota lapsi- ja perhevaikutusten arviointiin päätöksenteossa ja tunnistamaan lapsiperheiden monimuotoisuuden. Esityksen lapsivaikutusten arvion laatua on parannettava.

Esityksen mukaan lapsen oikeuksia ja etua voitaisiin pidempiaikaisesti edistää, kun oleskelulupa jätettäisiin suunnitellun muutoksen myötä myöntämättä perhesiteen perusteella tilanteissa, joissa epäillään alaikäistä lasta käytetyn maahanmuuton välineenä. Tämän nähtäisiin yleisemmin ennaltaehkäisevän lasten käyttämistä maahanmuuton välineenä jatkossa. Tällainen yleistävä tulkinta kuitenkin vaarantaa vakavasti yksittäisen lapsen edun ja oikeuksien toteutumisen.

Merkittävä osa kolmansista maista saapuvista ja kansainvälistä suojelua Suomesta hakevista lapsista saapuu maista ja alueilta, jotka ovat epävakaita tai joissa on käynnissä väkivaltainen konflikti. Turvallisia laillisia väyliä on hyvin heikosti tarjolla kolmansien maiden kansalaisille, ja tästä johtuen moni lapsi ja vanhempi lähtee liikkeelle epävirallisia reittejä pitkin. Matka on vaarallinen ja kallis, ja usein matkaan lähtee vain yksi perheenjäsen tai vain osa perheestä. Moni Pelastakaa Lasten tapaama lapsi ja perhe on kertonut kotimaahan jäämisen olleen liian iso riski lapsen tai muiden perheenjäsenten hengelle, terveydelle tai muulle hyvinvoinnille, eivätkä he välttämättä näe paluuta vaihtoehtona. Oman kotimaan jättäminen tai perheenjäsenten lähteminen eriaikaisesti matkaan ei ole myöskään yleensä ollut kevyt tai helppo päätös, ja päätösten taustalla on aina erilaisia yksilöllisiä syitä.

Pelastakaa Lasten kokemuksen mukaan kolmansista maista saapuville lapsille ja perheille Suomen lainsäädäntö ja viranomaistoiminta on ennen matkaa ja maahan saavuttaessa yleensä vierasta, eikä lapsella tai tämän perheellä useinkaan ole saatavillaan riittävää ja oikeaa tietoa tai tukea prosessin läpiviemiseen heidän ymmärtämällään kielellä, selkokielisesti tai lapsen tasoisesti. Kun lapsi tai tämän perhe lähtee hakemaan kansainvälistä suojelua tai perheenyhdistämistä, he eivät välttämättä tiedosta toimivansa tavalla, joka voitaisiin tulkita Suomessa säädösten kiertämiseksi.

² [Yleiskommentti nro 6 \(2005\) Ilman huoltajaa olevien ja perheestään eroon joutuneiden lasten kohtelu kotimaansa ulkopuolella](#)

³ [Siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia käsittelevän komitean ja YK:n lapsen oikeuksien komitean yhteinen yleiskommentti nro 23 \(2017\) lasten ihmisoikeuksiin kansainvälisen siirtolaisuuden yhteydessä liittyvistä valtioiden velvollisuuksista lähtö-, kauttakulku-, kohde- ja paluumaissa](#)

Onnistuneella perheenyhdistämisellä sen sijaan on tutkitusti myönteinen vaikutus muun muassa lapsen mielenterveyteen ja kotoutumiseen. Perheen yhteen saattamisen myötä lapsen huoli eri maassa olevista perheenjäsenistä vähenee ja lapsi voi saada tarvitsemaansa huolenpitoa ja tukea omalta perheeltään.⁴

Esitys kuvaa ehdotetun sääntelyn yhtäältä perustuvan pitkälti nykyiseen oikeuskäytäntöön, toisaalta samalla tavoitellaan entistä tiukempaa lainsäädäntöä. Pelastakaa Lapset kiinnittää huomiota esityksen taustoitussiossa esiin tuotuihin Ihmisoikeuskeskuksen ja yhdenvertaisuusvaltuutetun selvityksiin, joiden mukaan maahantulosaännösten kiertämisen käyttäminen perheenyhdistämishakemusten hylkäämisen perusteena on ollut laajasti käytössä ja samalla liian laajasti tulkittavissa ja on saattanut vaarantaa lasten kohdalla ihmisoikeuksien ja perusoikeuksien toteutumisen. Esityksessä todetaan myös, että vastaava peruste ei ole laajasti käytössä muissa Euroopan maissa.

Myös Pelastakaa Lasten huolena on, että maahantulosaädöksen kiertämiseen vedottaessa ja tämän perusteella perheen oleskeluluvan myöntämättä jättämisessä ei välttämättä kyetä huomioimaan lapsen etua yksilöllisesti eikä kokonaisvaltaisesti. Se jättää huomiotta myös sen, että kansainvälistä suojelua saaneilla lapsilla on jo todettu olevan perusteet sille, etteivät he voi turvallisesti palata kotimaahansa. Tällöin perhe ei myöskään voi jatkaa turvallisesti perhe-elämää kyseisessä maassa. Esityksessä korostuukin aiempaa vahvemmin maahanmuuton hallintaan liittyvä yleinen etu lapsen edun sijasta.

Pelastakaa Lapset pitää välttämättömänä ehdotetun lainsäädännön täsmentämistä siten, että kansainvälisten sitoumusten ja sopimusten mukaisesti päätöksissä varmistetaan ensisijaisesti ja jokaisen lapsen kohdalla lapsen edun toteutuminen. Lapsen etu tulee arvioida aina yksilöllisesti, moniammatillisesti ja perusteellisesti, ja perusteluiden tulee olla läpinäkyviä ja selkeitä myös lapselle ja tämän huoltajalle.

Suunnitellussa lakimuutoksessa ja sen soveltamisessa on huomioitava myös riittävän tiedon ja tuen tarjoaminen lapsille ja perheille, kun he tekevät valintoja ja päätöksiä maahanmuuttoon liittyvien prosessien alussa ja sen aikana.

Lapsille ja perheille on myös tärkeää tarjota laillisia ja turvallisia maahanmuuton väyliä. Perheenyhdistäminen ja sen helpottaminen on yksi tällainen selkeä laillinen väylä. Muita väyliä ovat esimerkiksi humanitaariset viisumit.

2. Oleskeluluvan epääminen turvapaikkamenettelyn vuoksi

Ehdotetulla sääntelyllä estettäisiin kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden nk. kaistanvaihto työperäisen maahanmuuton puolelle.

Suomessa on vuoden 2015 laajamittaisen maahantulotilanteen ja siitä johtuneiden pitkittyneiden prosessien sekä joidenkin muidenkin prosessien johdosta lapsiperheitä, jotka ovat viimeisen vajaan kymmenen vuoden aikana saaneet useampia kielteisiä turvapaikkapäätöksiä. Maahan on jäänyt

⁴ [Miettinen et al \(2016\), Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 55/2016](#)

ihmisiä, jotka eivät muun muassa humanitaarisen suojelun lakkauttamisen myötä enää ole saaneet kansainvälistä suojelua, mutta jotka eivät myöskään ole pystyneet turvallisuustilanteen vuoksi palaamaan kotimaahansa. Monet henkilöt ovat kuitenkin onnistuneet työllistymään ja lähteneet kotoutumaan tänä aikana. Muutosten myötä paperittomina ilman oleskelulupaa maahan jäävien lapsiperheiden määrä alkoi myös järjestötoimijoiden havaintojen mukaan kasvaa Suomessa.

Turvapaikkaa pitkään hakeneiden perheiden lapsista monet ovat syntyneet ja kasvaneet Suomessa, jolloin lasten yhteydet lähtömaahan voivat olla huomattavasti huoltajiaan ohuempia. Mikäli oleskeluluvan hakeminen estetään kyseisten perheiden kohdalla, on riski, että jotkut Suomeen kasvaneet lapset palautetaan maahan, jossa he eivät tunne kunnolla kulttuuria tai osaa sujuvasti maan kieltä. Huolena samalla on, että tällainen haetun oleskelulupatyypin vaihtamisen totaalinen estäminen saattaa entisestään lisätä paperittomien lapsiperheiden määrää Suomessa ja johtaa paperittomuuden pitkittymiseen.

Pelastakaa Lapset kannattaa Lastensuojelun keskusliiton lausunnossaan esittämää ehdotusta lisätä 36 e §:ään arviointiperusteeksi myös se, onko oleskeluluvan epäminen selkeästi lapsen edun vastaista.

3. Henkilöllisyyden todentaminen

Ehdotuksen mukaan laissa säädettäisiin henkilöllisyyden todentaminen oleskeluluvan edellytykseksi. Samaan aikaan todetaan, että ehdotus voi johtaa pysyvän oleskeluluvan saamisen vaikeutumiseen ja jatkuvaan määräaikaisten oleskelulupien uusimiseen.

Pelastakaa Lasten kokemus on, että joissain Suomeen saapuvien lasten ja perheiden lähtömaissa henkilöllisyystodistuksen ja matkustusasiakirjan saamisessa voi jo lähtökohtaisesti olla haasteita. Lapsen henkilöllisyyden todistava asiakirja on myös voinut kadota matkalla, tai lapsi on voinut syntyä matkalla, jolloin rekisteröintiä ei ole välttämättä tapahtunut.

Esityksessä todetaan myös, että matkustusasiakirjavaatimuksesta voidaan poiketa, jos siihen on painava syy tai lapsen etu sitä vaatii, kuten silloin kun lapsi on maassa ilman huoltajaa. Tämä on hyvä lisäys, jolla voidaan pyrkiä varmistamaan lapsen edun toteutuminen. Lapsen etua tulee kuitenkin kyetä arvioimaan laajemmin, kuin vain esimerkiksi sen perusteella onko lapsi saapunut maahan huoltajansa kanssa vaiko ilman huoltajaa.

Lisätietoja:

Eveliina Viitanen
Kehittämispäällikkö
eveliina.viitanen@pelastakaalapset.fi
+358 10 843 5127